

Cristian Florin CIURLĂU
Doctor în economie

Dan Marin BOAJĂ
Doctor în economie

MACROECONOMIE



EDITURA UNIVERSITARIA
Craiova, 2013



EDITURA PRO UNIVERSITARIA
București, 2013

Referenți științifici:

Prof.univ.dr. Constantin POPESCU

Prof.univ.dr. Gheorghe PÎRVU

Prof.univ.dr. Ion ENEA-SMARANDACHE

Copyright © 2013 Universitaria

Toate drepturile sunt rezervate Editurii Universitaria

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
CIURLĂU, CRISTIAN FLORIN

Macroeconomie / Cristian Florin Ciurlău, Dan Marin

Boajă. - Craiova : Universitaria ; București : Pro Universitaria,
2013

Bibliogr.

ISBN 978-606-14-0601-2

ISBN 978-606-647-598-3

I. Boaja, Dan Marin

330.101.541

Apărut: 2013

TIPOGRAFIA UNIVERSITĂȚII DIN CRAIOVA

Str. Brestei, nr. 156A, Craiova, Dolj, România

Tel.: +40 251 598054

Tipărit în România

Cuvânt înainte

Macroeconomia reprezintă, la modul cel mai general, abordarea teoretică a unei anumite realități economice. Se afirmă frecvent că termenul „macroeconomie” este de dată relativ recentă pentru că a apărut, ca atare, în literatura de specialitate în anul 1933 urmare a demersurilor lui Ragnar K.A.Frisch (economist norvegian, 1895-1973, primul laureat al premiului Nobel pentru Economie). Fondatorul „macroeconomiei” este considerat, însă, J.M.Keynes, supranumit maestrul de Cambridge, cunoscut mai ales pentru lucrarea „Teoria generală a mâinii de lucru, a dobânzii și a banilor”, publicată în anul 1936, tradusă și în limba română, Editura Științifică București, 1970 (1883-1946, are contribuții semnificative pe plan teoretic și practic), deși realitatea este alta. Adevărații fondatori ai „macroeconomiei” sunt considerați fiziocrații, pentru că „Tabloul economic” al lui Fr. Quesnay (1694-1774, personalitate importantă din grupul economiștilor francezi ai secolului al XVIII-lea, cunoscuți sub numele de fiziocrați) este prima tentativă întreprinsă în acest sens în anul 1758. J.M.Keynes este considerat, totuși, fondatorul „macroeconomiei” pentru că, pe de o parte toate politicile macroeconomice contemporane se bazează explicit sau implicit pe o formulare provenită din analiza sa sau dintr-o critică a acesteia, iar pe de altă parte, elaboratul științific al lui Keynes este un punct de referință indiscutabil. Precizăm însă că și alți economiști contemporani lui J.M.Keynes, ca, de exemplu, Gunar K.Myrdal (economist suedez, 1898-1987, laureat Nobel pentru Economie în anul 1974) sau Michael Kalecki (economist polonez, 1899-1970, fost președinte al comisiei de planificare prospectivă). Unii autori consideră că motivul importanței acordate lucrării lui J.M.Keynes se datorează fie prestigiului

economiei politice engleze, fie dificultății studierii acesteia, care poate genera o atracție suplimentară (se apreciază că lucrarea fundamentală a lui J.M. Keynes aduce patru contribuții principale, referitoare la: reformularea teoriei monetare contemporane, cu accent pe diferența dintre economia monetară și o economie simplă de timp barter; crearea unui model de echilibru general al economiei, simplu, aplicabil și capabil de formulări empirice și, totodată, relevant pentru problemele de politică economică; explicarea faptului că economia capitalistă concurențială nu poate menține în mod automat o ocupare deplină, în sens economic, a forței de muncă; stimularea unei revoluții în gândirea ortodoxă cu privire la rolul guvernului într-o asemenea economie. Sistemul keynesist a dus la elaborarea și multiplicarea modelelor macroeconomice bazate pe formularea problemei determinării nivelului activității economice, la utilizarea abordării venit național-cheltuieli naționale în descrierea economiei și la managementul cererii de către autoritățile politice și monetare).

Problema care se ridică este aceea dacă sistemul economic elaborat de J.M. Keynes reprezintă o revoluție în gândirea economică. Economiiștii apreciază că răspunsul nu este evident, și aceasta din următoarele două motive: primul, se referă la faptul că importanța pe care o acordă J.M.Keynes lucrării sale științifice semnificative este estompată la ora actuală de faptul că o mare parte din analiza sa a fost integrată în învățământul tradițional, iar al doilea, are în vedere că, într-un anumit sens, J.M.Keynes nu se desparte de latura teoretică pe care cu alte ocazii o combătea. Se poate spune însă, fără a greși, că există o perioadă ante-Keynes și o perioadă post-Keynes. Lucrarea sa aduce o triplă schimbare, respectiv în ceea ce privește domeniul sau sfera analizei (teoriei, obiectul acesteia și instrumentele utilizate).

Domeniul nou este macroanaliza, inclusiv cea previzională, în sensul că deciziile individuale, proprii analizei

tradiționale, respectiv microanalizei, sunt înlocuite cu decizii de grup, cu deciziile unor categorii economico-sociale globale. Economiiștii au fost preocupați, începând cu ultimele trei decenii ale secolului al XIX-lea, de piață, ofertă, cerere și preț, respectiv de comportamentul omului izolat, fiind privilegiat astfel omul în sensul de homo oeconomicus, în calitatea sa de producător sau consumator individual. Cererea și oferta globale care se manifestau pe piață erau doar suma comportamentelor individuale; totul apărea ca o sumă a părților. Universul lui J.M.Keynes este, însă, cel puțin în parte, un univers al totalității; variabilele avute în vedere sunt preluate la nivel global, adică venitul național, produsul național, investițiile, consumul, cererea unei colectivități, nu ale unui individ. Avantajul acestui mod de abordare este că demersul respectiv se pretează direct la cuantificări, măsurători și politici de reglare. Inconvenientul simetric este dispariția oricărei legături între comportamentul individual și comportamentul colectiv – aceasta este faimoasa problemă a absenței de legătură, adică de trecere de la comportamentul individual la comportamentul colectiv. De aici decurge interesul actual al teoriilor referitoare la fundamentele microeconomice ale macroeconomiei. Absența de legătură este, însă, mai mult decât un simplu inconvenient – comportamentul colectiv are o logică diferită față de comportamentul individual, în sensul că un lucru sau un fapt rațional, oportun pentru un individ, poate reprezenta exact contrariul pentru colectivitate. Chiar J-M-Keynes spunea că au fost comise erori grave extinzând asupra sistemului luat în ansamblul său concluzii formulate corect ținând seama de o singură componentă a sistemului luată separat (Paul A. Samuelson numește aceasta, în mod convențional, „sofism de compoziție”, pe care îl demonstrează astfel: pe parcursul unui spectacol, un individ oarecare poate încerca să vadă mai bine urcându-se pe un scaun; dacă toți spectatorii fac însă același lucru, nu va avea loc nici o ameliorare pentru întregul

ansamblu. Extrapolând la nivelul economic, se poate spune că dacă toți indivizii încearcă să-și sporească economiile în perioada de depresiune economică este posibil ca, în cele din urmă, economiile să scadă: astfel, înțelepciunea comportamentului particular nu poate fi invocată în sprijinul gestiunii afacerilor colectivității. Întregul nu reprezintă, sau nu reprezintă doar, suma părților). Se produce o schimbare completă a perspectivelor: statul nu se poate mulțumi doar cu rolul de „jandarm” pe care i-l atribuiam economiști neoclasici; el poate și trebuie să acționeze, să intervină în economie dacă inițiativa individuală este insuficientă (lipsită de succes). În același mod, moneda nu mai este un lubrifianț al schimburilor, un vâl al acestora. J.M. Keynes propune o teorie generală a locurilor de muncă, a dobânzilor și a banilor.

În ceea ce privește obiectul analizei, distincția constă în faptul că locurile de muncă și venitul, respectiv volumul de activitate, devin variabile, adică nu mai sunt date, niște constante. Macroeconomia studiază ansamblul sau nivelul activității economice, prin opoziție față de microeconomie, care studiază afectarea sau alocarea resurselor. Economia nu mai este orientată ineluctabil către ocuparea integrală a resurselor (locurilor) de muncă de către forțele spontane ale pieței, de așa-zisa mână invizibilă (*laissez-faire*, liberalism economic, the invisible hand, main invisible, Unichtbare Hand). Sintagma „mână invizibilă” se aplică procesului nevăzut de coordonare, care asigură consistența planurilor într-o economie de piață descentralizată, este o expresie metaforică, potrivit căreia forțe nevăzute ale economiei fac posibilă, în mod spontan, armonizarea cererii cu oferta, în condițiile în care fiecare agent economic își urmărește interesul propriu, astfel încât să obțină un rezultat dezirabil din punct de vedere social (conceptul este atribuit lui Adam Smith, fiind identificat în lucrarea „Wealth of Nations”, cartea IV, cap.II). *Laissez-faire* este doctrina conform căreia problemele economice ale societății sunt soluționate cel

mai bine prin decizii individuale, excluzându-se virtualmente autoritatea colectivă. Originea ideii se află în lucrările fiziocraților, dar fundamentele sale analitice se găsesc la A. Smith și la școala clasică. A. Smith consideră că oamenii, acționând în interesul propriu, sunt forțați treptat să maximizeze averea totală a colectivității. Rolul autorităților este să creeze un aparat legal de protecție, suficient doar să permită acțiunea individuală. Acțiunea colectivă este benefică numai dacă acționează și pentru menținerea concurenței, prin eliminarea monopolurilor și a practicilor anticoncurențiale, pe lângă asigurarea bazelor dreptului legal de proprietate. Doctrina a fost criticată pentru conotațiile sale ideologice și, în mod deosebit, pentru implicațiile sale de politică economică. Liberalismul economic (economic liberalism) este doctrina care recomandă utilizarea preponderentă a piețelor și forțelor concurenței în coordonarea activităților economice – statul trebuie să preia doar activitățile pe care nu le poate îndeplini piața (de exemplu, furnizarea bunurilor publice) sau care se impun pentru stabilirea cadrului de funcționare eficientă a întreprinderilor private și a piețelor (de exemplu, cadrul legal referitor la proprietate și contract și adoptarea măsurilor antimonopol). Incapacitatea vizibilă a economiei de piață liberă din secolul trecut de a îndeplini mai multe obiective sociale importante (precum, de pildă, ocuparea deplină a forței de muncă și creșterea stabilă) au dus la abandonarea politicii economice bazată pe „laissez-faire”. J.M. Keynes, spre deosebire de David Ricardo (economist englez, 1772-1823, cunoscut îndeosebi pentru teoria rentei și teoria costului comparativ; și-a publicat lucrarea principală, intitulată „The Principles of Political Economy and Taxation”, în anul 1817) respinge ideea lui Jean-Baptiste Say (om de afaceri francez, 1767-1832, devenit economist, numit la catedra de Economie Industrială de la Conservatoire National des Arts et Metiers în anul 1819 și profesor de Economie politică la College de

France în anul 1831, cunoscut mai ales pentru teoria debușeelor, dezvoltată în lucrarea „Traite d'economie politique”, publicată în anul 1803 – teoria se bazează pe simpla observație că schimbul dintre două părți implică un act de vânzare și un act de cumpărare și este extinsă de la economia de troc la o teorie generală a pieței) și, alăturându-se unor intuiții ale lui Thomas Robert Malthus (economist și teolog englez, 1766-1834, profesor de Istorie modernă și Economie politică la Colegiul înființat la Haileybourg de Compania Indiilor Orientale, cunoscut îndeosebi pentru analiza corelației dintre dezvoltarea economică și evoluția populației, sintetizată în așa-zisa lege a populației, potrivit căreia producția bunurilor de consum poate crește în progresie aritmetică, în timp ce populația crește în progresie geometrică – concluzia sa este că se poate ajunge la o criză gravă dacă nu se iau măsuri pentru stoparea creșterii populației), arată posibilitatea unui echilibru durabil în situația de subutilizare a forței de muncă – echilibrul pieței conduce la situații în care nu sunt angajați în mod necesar toți muncitorii.

În ceea ce privește instrumentele de analiză, distincția se referă la faptul că J.M.Keynes a substituit (înlocuit) abordarea tradițională în termeni de preț cu abordarea în termeni de flux, substituție în virtutea căreia circuitul capătă prioritate față de piață. De aici decurge utilizarea unor agregate economice, precum investiții, consum, venit, cheltuieli, economii. Ideea nu este, însă, nouă, în sensul că se apropie de anumite analize ale lui Fr. Quesnay și Karl Marx (1818-1883, a elaborat teza societății burgheze, antiteza proletariatului și sinteza comunismului; după părerea sa, modul de producție a bunurilor materiale de existență condiționează procesul de ansamblu al vieții sociale, politice și intelectuale; sistemul său economico-social este expus în lucrarea, considerată fundamentală, intitulată „Capitalul”, publicată în mai multe volume începând cu anul 1867); din procesul de producție

rezultă o distribuție a veniturilor, care generează, la rândul său o cheltuială și, deci, cumpărarea unor produse; în acest caz, piața apare doar ca un moment al circuitului. De acum înainte devin posibile reglarea, intervenția statului și, drept urmare, politica economică, pentru că dacă este imposibilă, respectiv lipsită de logică, încercarea de a urmări microdeciziile în economia națională, devine posibilă urmărirea consecințelor macrodeciziilor, adică evoluția agregatelor economice principale.

Problema macroanalizei prezintă un interes deosebit pentru România, ca de altfel pentru toate țările care s-au angajat și încă evoluează spre o economie concurențială performantă, din cel puțin următoarele două considerente: primul, se referă la faptul că pentru actuala tranziție nu există o teorie macroeconomică adecvată, iar al doilea, are în vedere că pentru fundamentarea unei asemenea teorii nu este suficient raționamentul deductiv, pentru că multe paradigme considerate tradiționale sunt contrazise de experiență. Dificultățile principale pe care trebuie să le depășească teoria macroeconomică, implicit macroanaliza prospectivă, în etapa actuală în țara noastră pot fi formulate după cum urmează:

În primul rând, este repusă în discuție însăși axioma pe care se întemeiază macroeconomia, anume agregarea informațiilor. Nu este vorba, în mod deosebit, de aspectul contabil sau statistic al acesteia, pentru că translația datelor din Sistemul Producției (Balanțelor) Materiale, folosit în statele cu gestiune centralizată, în Sistemul Conturilor (Contabilității) Naționale, specific economiilor moderne înalt performante, a fost pregătită sub aspect metodologic și realizată. Mult mai important este faptul că aceeași mărime, determinată după aceeași metodologie de calcul, exprimă comportamente structural diferite dacă se referă la economia de comandă, la economia concurențială stabilizată sau la o economie aflată în tranziție de la gestiunea supercentralizată la gestiunea

liberalizată. Modul de acțiune al diferitelor categorii de agenți în economiile de tranziție pare, la prima vedere, inabordabil. Studiile de specialitate au evidențiat, însă, că acest comportament, pe lângă componenta sa aleatorie, mult mai accentuată decât în mecanismele consolidate, prezintă și unele regularități, care, la nivelul unor grupe mari de agenți economico-sociali delimitate în Sistemul Conturilor Naționale, pot fi formulate astfel:

a. Menajele sau gospodăriile au manifestat, în perioada de început a tranziției, un comportament ofensiv în sfera consumului, și aceasta din cauze diverse, precum, de exemplu, reactivarea unor nevoi latente în mediul psiho-social existent anterior și schimbarea de generații. Preocuparea populației de a obține venituri pe măsura cererii sale potențiale a fost contracarată, însă, de stagnarea și chiar scăderea drastică a produsului național, care doar parțial au fost compensate prin reducerea ratei acumulării (economisirii) și atragerea unor resurse externe. Programele de austeritate intervenite au generat un alt comportament în consum, anume unul defensiv, cu urmări greu de evaluat. Este vorba de fenomenul de masă, pentru că stratificările sociale își fac simțită prezența și din acest punct de vedere. Ambele tendințe au condus la o presiune revendicativă semnificativă, care trebuie avută în vedere ca un proces definitiv, de durată al tranziției, nu ca o anomalie trecătoare, pasageră;

b. Firmele au manifestat un comportament marcat vizibil de efectele dezetațării vieții economice. Prima formă a dezetațării a fost autonomizarea gestiunii unităților economice de stat, cu consecințe multiple, precum, de exemplu: favorizarea inițiativei manageriale datorită descentralizării competențelor decizionale, predominanța monopolurilor, în condițiile deficitului de ofertă pe majoritatea piețelor, urmare gradului înalt de concentrare și specializare a producției, menținerea, într-o formă sau alta, a restricției